

Ucraïna no és un país sinó dos que tenen interessos contraposats, tal com deixen en evidència els mapes del conflicte.



Plaça de la Independència de Kíev. El polvorí que és Ucraïna podria esclatar amb conseqüències globals difícils d'imaginar.

Els mapes del polvorí ucraïnès

El polvorí ucraïnès continua en perill d'explotar en un conflicte superior d'abast difícil d'imaginar a hores d'ara. El president destituït compta amb el suport de Rússia i, per la seva banda, el Parlament —que s'anomena Rada— que el va fer cessar té el fàctic reconeixement de la Unió Europea i dels Estats Units. La situació és caòtica. La setmana passada un grup armat pro rus va atacar el Parlament de la república autònoma ucraïnesa de Crimea amb la intenció d'aconseguir la secessió, i així mantenir-se pel seu compte en l'òrbita russa. Per una altra banda, el Kremlin va ordenar que les divisions aquarterades a les zones més properes a Ucraïna —uns 150.000 efectius— comencessin maniobres de guerra, en una demostració de braó bèl·lic que a Occident s'ha interpretat com una clara amenaça. Tot

d'una contestada per una nota oficial de l'OTAN mitjançant la qual es compromet a “ajudar” en la conservació “de la independència, integritat territorial i sobirania” del país, alhora que recorda a Moscou el principi del dret internacional d’“inviolabilitat de les fronteres”.

Així, doncs, la situació que es viu a Ucraïna està posant el món en tensió. Allà, s'hi juguen molt tant Rússia com la Unió Europea i els Estats Units, sobretot per les enormes riqueses minerals que hi ha en el subsòl i que tothom vol controlar.

Com s'explica el que s'està esdevenint en aquell país?

Dos països. Els mapes que s'adjunten en aquestes pàgines —basats en els publicats pel *Washington Post* fa dues setmanes— permeten veure l'evidència

amb un sol cop d'ull: el país està xapat en dues parts. Aquesta és, al capdavant, la raó fonamental del conflicte.

Des de la independència, el 1991, guanyen les eleccions els representants d'una banda o de l'altra però mai no actuen com a representants de tot el país alhora. La conseqüència: una inestabilitat congènita que s'ha anat agreujant progressivament fins a arribar al moment de violència actual, amb resultats impossibles d'imaginar. I respecte això, cal tenir present que l'exèrcit ucraïnès disposa d'armes nuclears, cosa que fa encara més potencialment perillosa la situació.

Ucraïna ha estat històricament dividida entre la part oriental, d'influència russa, i l'occidental, inclinada cap a Europa. Malgrat el domini amb pretensions unificadores dels tsars russos

inicialment i, més tard, de l'URSS (Unió de Repúbliques Socialistes Soviètiques), les dues realitats tornaren a emergir amb la independència assolida fa vint-i-tres anys. Entre la població ucraïnesa més pro occidental es manté molt viu el record del genocidi de 1932 i 1933, una matança de vora nou milions de compatriotes perpetrada per les forces armades soviètiques. D'aquí, la profunda animadversió que senten cap al poderós veí.

L'orient està poblat per gent majoritàriament de llengua russa, de religió ortodoxa oriental –de la qual una part pertany al Patriarcat de Moscou–, tota la zona està econòmicament industrialitzada i té importants nexes econòmics amb Rússia. La banda occidental és d'arrel llatina, té l'ucraïnès com a idioma propi i el catolicisme com a religió –en realitat es diu església greco-catòlica ucraïnesa, però és molt semblant a la romana de la qual es considera part–, econòmicament està molt ruralitzada encara, desconfia dels russos, els tem fins i tot, i veu Europa, la Unió, com el remei als seus mals.

Aquesta separació ètnica, lingüística, econòmica i religiosa fa que hagi estat impossible crear un país políticament unificat. És dubtós fins i tot que algun govern ho hagi intentat de veres. En efecte, cada un dels que s'han succeït en més de dues dècades ha estirat cap a la banda estratègica –Rússia o la Unió– per la qual sospira la respectiva comunitat. El primer president, Leonid Kravtxuk (1991-1994) va ser pro europeu. El substituï Leonid Kutxma (1995-2004), d'inclinació pro russa. Llavors es tornà a canviar amb Víktor Iúixenko (2005-2010), que va ser europeista. I finalment altre cop mudaren les tornes amb Víktor Ianukóvitx (2010-2014), el qual posà en pràctica la seva intensa propensió cap als interessos del Kremlin.

La igualtat entre les dues opcions que s'han alternat en el poder ucraïnès queda reflectida en els mapes que s'adjunten. Si, a més, es grata una mica en la realitat política del país, tot d'una es veu que l'evolució electoral és paral·lela al creixement de la tensió. Un moment crucial foren les eleccions de 2004, en les quals Iúixenko va assolir el 39,89% dels vots, mentre que Ianukóvitx es quedà amb el 39,32%. A la segona volta va guanyar el pro rus però s'anul·laren les

Percentatge de població que identifica el rus com a llengua materna (cens 2001)



Mapa etnolingüístic d'Ucraïna



Mapes d'Ucraïna que presenten la divisió per ètnies, cultures i llengües del país.

eleccions, per suposades irregularitats, i el pro europeista assolí el poder. És fàcil entendre la polèmica que seguí com a conseqüència d'aquell resultat. Els pro russos entengueren que se'ls havia robat la victòria. Els altres, que s'havia rectificat el furt que hauria estat donar per bo el primer escrutini.

La tibantor no ha minvat des d'aleshores sinó tot el contrari, després dels comicis de 2010 arribà a un punt de no retorn. Ianukóvitx va guanyar pel 47% dels vots enfront del 43% que va tenir la candidata pro europea Iúlia Timoixenko. Una vegada instal·lat en el poder, la seva

contrincant va ser condemnada perquè, mentre va ser primera ministra, va impedir que el Parlament investigués irregularitats de les seves empreses d'energia i perquè va signar contractes de servei de gas amb empreses russes –malgrat la seva orientació suposadament occidentalista– que atemptaven contra els interessos del país. No pareixen delictes ideològics. No obstant, els seus partidaris al país, la Unió i els Estats Units la consideraren una víctima de persecució política. Aquesta va ser una de les raons que ajudà a germinar la rebel·lió contra el president pro rus.

Rússia-Europa. La divisió ucraïnesa, com posen de manifest els mapes, és ètnica, lingüística, cultural i política. Però l'eix més important és el geoestratègic, el que separa les dues comunitats: els pro russos i els pro occidentals. Al capdavant està en joc qui controla les immenses reserves de riquesa natural d'Ucraïna: gas natural, carbó, ferro, titani, níquel, mercuri, sofre, grafit, petroli...

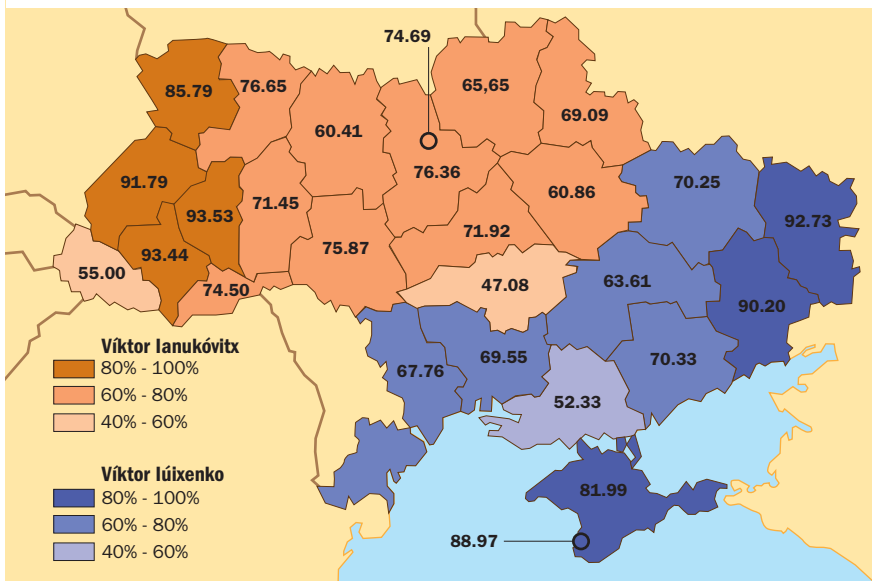
Històricament, malgrat aquesta riquesa, el país ha tingut una forta dependència de Rússia. Per exemple, a hores d'ara importa des del poderós veí més de les tres quartes parts del petroli que consumeix. Després de dècades així, Moscou considera el país quasi com a territori propi. Els europeïstes han intentat canviar aquesta situació. Sense èxit.

En efecte, cada pic que polítics proclius a occident han volgut desfer vincles amb Rússia, s'han trobat amb la reacció contrària del Kremlin, que ha desbaratat tota pretensió en aquest sentit. Quan l'any 2006 Iúixenko, europeïsta, anuncià que no renovaria el tractat que llogava a Rússia la important base militar naval de Sebastòpol, Putin interpretà que volia rompre amarres amb el seu país i que buscava vincles permanents amb Europa. Aleshores advertí que aturaria el subministrament de petroli al país. L'amenaça va tenir l'efecte desitjat i es deixà en suspens el trencament. Quan, dos anys més tard, desafia novament el president rus en demanar la integració a l'OTAN, Moscou amenaçà militarment Ucraïna.

Els pocs avanços cap a Occident en períodes de presidents europeïstes contrasten amb la decisió dels líders pro russos. Amb la victòria de Ianukóvitx el 2010, els vincles amb Rússia es feren més intensos. Adoptà dues resolucions estratègiques d'importància cabdal: per una banda, un nou tractat amb el Kremlin pel qual li llogava la base de Sebastòpol fins a l'any 2042; per l'altra, anul·là les converses amb la Unió per arribar a un acord d'associació, tal com havia emparaulat el seu antecessor. A canvi, en els pocs anys de Ianukóvitx en el poder, Rússia ha ajudat amb ingents quantitats de préstecs les empreses del país, li ha rebaixat un 30% el preu de l'energia que importa i, a més, li ha donat uns 15.000 milions de dòlars.

Aquesta allau d'ajuda i d'interès rus

Resultats de les eleccions de 2004 a Ucraïna



Resultats de les eleccions presidencials de 2010 a Ucraïna



Mapes de la divisió política ucraïnesa entre est i oest.

invertit a Ucraïna contrasta amb els oferiments de la Unió, que no han passat de l'acord d'associació esmentat, que no era d'integració –com volien els polítics locals europeïstes– sinó de mera col·laboració. Una relació massa prima i fèble per als ucraïnesos que miren amb interès cap a Europa però que estan molt lluny de París o Berlín i massa a prop dels poderosos interessos soviètics a la zona.

L'acord amb la Unió és molt poc, però, tot i això, ha estat el detonant de la revolta, que esclatà per la negativa del president pro rus a signar-lo. Val a dir

que amb els paràmetres occidentals no pareix molt democràtic fer caure per la pressió al carrer un govern democràticament constituït. Però a Ucraïna no valen per a res aquestes consideracions. El que hi ha en joc, al cap i a la fi, és una qüestió de mapes, dels que reflecteixen la importància geoestratègica de la zona. De si es continua dibuixant el tradicional en el qual el país molt ric en recursos naturals està sota la influència directa de Rússia o si cal delinear-ne un de nou amb una Ucraïna ancorada a Occident.

Miquel Payeras